

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

ISTORIA BISERICEASCĂ UNIVERSALĂ

(curriculum diferențiat)

CLASA A XI-A

Filiera vocațională, profil teologic

Specializarea: Patrimoniu cultural

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Istoria Bisericească Universală*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), specializarea Patrimoniu cultural, fiindu-i alocată 1 oră/ săptămână la clasa a XI-a.

Studierea ***Istoriei Bisericești Universale*** în învățământul teologic preuniversitar se focalizează pe înțelegerea specificului și a funcționalității cunoașterii de tip istoric în domeniul teologic. Această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Istoria Bisericească Universală*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul preuniversitar, determinând, la nivelul programei școlare, structurarea ofertei educaționale pe competențe cărora li se asociază conținuturi ale învățării. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor învățării au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară de ***Istoria Bisericească Universală*** este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini promovate prin învățarea disciplinei;
- competențe specifice asociate cu conținuturi ale învățării;
- lista unităților de conținut;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie
2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Universale
3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Universale
4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea raportului de identitate și diferență între individ și membrii diferitelor religii și culte
- Valorizarea rolului Bisericii în trecutul istoric și în contemporaneitate
- Stimularea interesului pentru cercetare și pentru studiu istoric
- Asumarea critică a rolurilor care decurg din apartenența la diferite religii și culte

CLASA A XI-A**COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI****1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie**

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Identificarea unor elemente de datare, în diferite surse referitoare la istoria Bisericii Universale	<ul style="list-style-type: none"> - Introducere; împărțirea istoriei Bisericii Universale, obiect, definiție, scop. Apariția creștinismului; starea lumii greco-romane; starea lumii iudaice - Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui - Răspândirea creștinismului în Europa, Asia și Africa - Popoare creștinate de Bizanț - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus
1.2. Sintetizarea caracteristicilor unor perioade din istoria Bisericii Universale	- Diferite perioade din istoria Bisericii Universale – caracteristici generale
1.3. Integrarea informației oferite de hărțile istorice în prezentarea unui fapt din istoria Bisericii Universale	<ul style="list-style-type: none"> - Cruciadele - Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale - Căderea Constantinopolului sub turci - Reforma în biserica Apuseană - Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească - Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului - Dezvoltarea Protestantismului. Neoprotestanții. Anglicanii - Dezvoltarea Catolicismului - Dezvoltarea Ortodoxiei

2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Selectarea de informații referitoare la istoria Bisericii Universale, din diferite surse și pe baza unor criterii date	<ul style="list-style-type: none"> - Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa - Organizarea Bisericii în primele veacuri: ierarhia, disciplina, sinoadele
2.2. Realizarea de comparații între surse istorice de natură diferită, care se referă la același subiect din domeniul istoriei Bisericii Universale	<ul style="list-style-type: none"> - Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor - Părinți Apostolici, cultura teologică și viața creștină - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus - Confruntarea dintre Ortodoxie și Catolicism - Cruciadele - Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale - Căderea Constantinopolului sub turci - Biserica Apuseană și contrareforma

Competențe specifice	Conținuturi
2.3. Caracterizarea unor evenimente sau personaje din istoria Bisericii Universale, utilizând diferite surse de informație	<ul style="list-style-type: none"> - Reforma în biserica Apuseană. Reformatori de seamă - Încercări de atragere la catolicism și la protestantism. Patriarhul Chiril Lucaris - Dezvoltarea Protestantismului - Dezvoltarea Catolicismului. Dezvoltarea Ortodoxiei - Creștinismul în epoca actuală

3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Prezentarea caracteristicilor diferitelor aspecte din istoria Bisericii și a determinanților istorici ai acestora	<ul style="list-style-type: none"> - Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa - Organizarea Bisericii în primele veacuri: ierarhia, disciplina, sinoadele - Formarea canonului Noului Testament. Sfânta tradiție, apologeți creștini - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui. - Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhatele. Sinoadele
3.2. Argumentarea importanței unor evenimente în istoria Bisericii Universale pentru viața religioasă	<ul style="list-style-type: none"> - Inchiziția - Căderea Constantinopolului sub turci - Reforma în biserica Apuseană - Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească - Sinoade Ortodoxe și mărturisiri de credință - Biserica Apuseană și contrareforma - Consiliul ecumenic. Conferința bisericilor europene. Conferința creștină pentru pace
3.3. Identificarea elementelor comune și a diferențelor referitoare la unele aspecte din istoria Bisericii Universale	<ul style="list-style-type: none"> - Cultul divin; deosebiri dintre Răsărit și Apus - Viața bisericească, disciplină și monahism în Răsărit și în Apus - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus - Cultura teologică în Răsărit. Cultura teologică în Apus - Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului - Dezvoltarea Catolicismului. Cultura teologică Romano-Catolică - Dezvoltarea Ortodoxiei. Cultura teologică - Creștinismul în epoca actuală - Influențele reformei asupra creștinismului Apusean
3.4. Analizarea consecințelor unor evenimente din istoria Bisericii Universale, în plan religios, social și cultural	<ul style="list-style-type: none"> - Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare - Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor. Erezii din primele trei secole - Importanța Sinoadelor ecumenice - Popoare creștinate de Bizanț - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus. Dezbinarea Bisericii creștine

4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Identificarea evoluției semnificației unor termeni din domeniul istoriei Bisericii Universale	<ul style="list-style-type: none"> - Popoare creștinate de Bizanț - Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhate. Sinoadele - Cultul divin, deosebiri dintre Răsărit și Apus
4.2. Redactarea de lucrări pe o temă dată, utilizând termenii învățați	<ul style="list-style-type: none"> - Importanța Sinoadelor ecumenice - Dezbinarea Bisericii creștine

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Introducere în studiul Istoriei Bisericii Universale

Termeni istorici și concepte:

- definiție, însemnătate, scopul, izvoare
- științe ajutătoare, periodizare

Conținuturi:

- Introducere; împărțirea istoriei Bisericii Universale, obiect, definiție, scop. Apariția creștinismului; starea lumii greco-romane. Starea lumii iudaice la apariția creștinismului

Perioada I (până în anul 325)

Termeni istorici și concepte:

- creștin, păgân, erezie, catacombe, martiriu, persecuție, misiune

Conținuturi:

- Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa. Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare
- Organizarea Bisericii în primele veacuri. Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor
- Formarea canonului Noului Testament. Sfânta Tradiție, apologeți creștini. Erezii din primele trei secole. Părinți Apostolici, cultura teologică și viața creștină

Perioada a II-a (325-787)

Termeni istorici și concepte:

- sinod ecumenic, basileu, omilii, bizanț, iconoclasm, Părinți bisericești, monofiziți, arianism, anatematisme, filioque

Conținuturi:

- Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui. Răspândirea creștinismului în Europa, Asia și Africa Sinodul I ecumenic de la Niceea
- Erezia lui Macedoniu și Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol. Nestorianismul, Sinodul al III-lea ecumenic de la Efes
- Monofizitismul, Sinodul al IV-lea de la Calcedon
- Sinodul al V-lea ecumenic de la Constantinopol
- Monotelismul, Sinodul al VI-lea ecumenic de la Constantinopol. Sinodul al II-lea Trulan
- Iconoclasmul, Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea. Părinți și scriitori bisericești din Apus și Răsărit. Cultura teologică Importanța Sinoadelor ecumenice (studiu de caz)

Perioada a III-a (787-1054)

Termeni istorici și concepte:

- monahism, patriarhie, doctrină, liturghie, alfabet chirilic, gothic, misa romană, canonizare

Conținuturi:

- Popoare creștinate de Bizanț. Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhatele. Sinoadele. Cultul divin; deosebiri dintre Răsărit și Apus

Marea Schismă Bisericească

Termeni istorici și concepte:

- alfabet chirilic, gothic, misa romană, canonizare

Conținuturi:

- Viața bisericească, disciplină și monahism în Răsărit și în Apus. Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus. Dezbinarea Bisericii creștine (studiu de caz)

Perioada a IV-a (medievală)

Termeni istorici și concepte:

- cruciade, sinod unionist, inchiziție, mahomedanism, schismă papală, sinoade conciliariste

Conținuturi:

- Cruciadele
- Încercări de unire
- Mahomedanismul în Răsărit. Isihasmul
- Erezii în Răsărit și Apus.
- Monahismul în Apus. Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale
- Cultura teologică în Răsărit. Cultura teologică în Apus. Bisericiile vechi orientale
- Căderea Constantinopolului sub turci
- Starea bisericii Apusene înainte de reformă

Perioada a V-a (modernă)

Termeni istorici și concepte:

- protestantism, reformă, anglican, luteran, calvin

Conținuturi:

- Reforma în biserica Apuseană. Reformatori de seamă
- Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească
- Încercări de atragere la catolicism și la protestantism. Patriarhul Chiril Lucaris

Creștinismul după căderea Constantinopolului

Termeni istorici și concepte:

- mărturisire de credință, iezuit

Conținuturi:

- Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului
- Sinoade Ortodoxe și mărturisiri de credință
- Biserica Apuseană și contrareforma

Perioada a VI-a (contemporană)

Termeni istorici și concepte:

- neoprotestant, conciliu, panortodox

Conținuturi:

- Dezvoltarea Protestantismului. Neoprotestanții. Anglicanii
- Dezvoltarea Catolicismului. Cultura teologică Romano-Catolică
- Dezvoltarea Ortodoxiei. Cultura teologică

Bisericile Creștine în secolul XX

Termeni istorici și concepte:

- consiliu ecumenic, conferința bisericilor, autoritarism, raționalism

Conținuturi:

- Consiliul ecumenic. Conferința bisericilor europene. Conferința creștină pentru pace. Creștinismul în epoca actuală
- Influențele reformei asupra creștinismului Apusean (studiu de caz)

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de *Istoria Bisericească Universală* pentru clasa a XI-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), specializarea Patrimoniu cultural, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Lista unităților de conținut este organizată pe secvențe tematice, prezentând, în succesiune cronologică, evoluția Bisericii Universale – de la începuturi și până în zilele noastre.

Fiecare secvență tematică este detaliată pe două niveluri: termeni și concepte (indicând problemele cheie care caracterizează o temă și pot structura acțiunea didactică) și conținuturi (proponând concretizarea opțiunilor prezentate la nivelul anterior, sub forma unei teme sau a unui secvențe tematice). Studiile de caz reprezintă exemplificări ale unor teme generale sau ocazii de învățare prin descoperire în ceea ce privește diferite aspecte din domeniul istoriei Bisericii Universale. Temele de sinteză facilitează legătura cu alte obiecte de studiu din aria curriculară „Om și Societate”.

Având în vedere gradele diferite de complexitate faptul ale conținuturilor programei, profesorii vor aloca, pentru fiecare temă, numărul de ore pe care îl consideră necesar, în funcție de o varietate de factori (nivelul clasei, strategiile didactice alese etc.). Un conținut poate fi tratat în una sau mai multe lecții, conform deciziei profesorului. Ordinea temelor poate fi schimbată în funcție de nevoile concrete ale activității didactice, în măsura în care se respectă logica didactică și logica domeniului.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- construirea de axe cronologice, grafice și tabele sinoptice;
- compararea de hărți care prezintă același spațiu istoric;
- analiza și comentarea unor materiale documentare și iconografice;
- compararea informațiilor provenite din mai multe tipuri de surse istorice;
- analiza diferitelor interpretări referitoare la date, fapte și evenimente istorice;
- alcătuirea de biografii și caracterizări ale unor personaje din istoria bisericii universale;
- folosirea de surse istorice pentru analiza diferitelor aspecte ale schimbărilor din domeniul istoriei bisericii universale;
- discuții în grup privind importanța unor evenimente și fapte istorice;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare, pentru ilustrarea unor aspecte practice.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Chifăr, Pr. Nicolae, *Istoria creștinismului*, vol. I-IV, Editura Trinitas, Iași, 1999-2005.
2. Rămureanu, I., *Cinstirea Sfintei Icoane în primele trei secole*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 9-10, 1971.
3. Rămureanu, I., *Istoria bisericească universală – manual pentru Semnariile teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.
4. Rămureanu, I., *Primatul Papal și colegialitatea episcopală în dezbaterile Conciliului al II-lea de la Vatican*, în *Ortodoxia*, nr. 2, 1965.
5. Rămureanu, I., *Rolul elementului românesc în creștinarea ungurilor*, în *Revista Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1-2, 1980.
6. Rămureanu, I., *Sinodul I Ecumenic de la Niceea, 325. Condamnarea ereziei lui Arie. Simbolul Niceean*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 1-2, 1977.
7. Rămureanu, I., *Specificul Ortodoxiei în comparație cu Biserica Romano-Catolică și Protestantismul*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 10, 1956.
8. Șesan, M., *Probleme de istorie bisericească în expunerea cercetătorilor ortodocși români*, în *Revista Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3-4, 1971.